

Proměny AKS

Martin Vojnar
Vědecká knihovna v Olomouci
<vojnar@vkol.cz>

Obsah

- ✓ místo úvodu
- ✓ aktuální trendy ve světě a v ČR
- ✓ pár praktických příkladů

Místo úvodu

- ✓ znalostní mapa
- ✓ sestavená v knihovně Los Alamos National Laboratory
- ✓ založená na uživatelských datech během vyhledávání titulů odborných časopisů
- ✓ publikovaná v PLoS One
(„An interactive open-access journal for the communication of all peer-reviewed scientific and medical research „)

Aktuální trendy ve světě

- ✓ začneme v zámoří – specifickou roli zastává OCLC (strategie vlastnictví bibliografických záznamů, uživatelská studie – *Online Catalogs: What Users and Librarians Want*)
- ✓ open access a open source (Open platform)
- ✓ budování a sdílení komunit (LibraryThing, Internet Archive, ...)

Aktuální trendy ve světě

- ✓ vývoj systémů další generace
- ✓ příklady: oddělení uživatelské vrstvy à la bankovní systémy, „discovery“, agregovaný lokální index, modularita na aplikační úrovni, nové služby (FRBR, bX, ...), čtvrté rozměry a kooperace ve všech vrstvách – RDA, sémantický web, OAI-ORE, metadata, doporučovací systémy...

Aktuální trendy v ČR

- ✓ jsou jiné :-)
- ✓ rozšíření obalkyknih.cz o sekundární obsahy
- ✓ nástup automatizované meziknihovní služby a podpora ISO standardu?
- ✓ masivnější využívání a měření placených elektronických zdrojů (proxy servery, federativní vyhledávání, federativní autentizace...)
- ✓ koordinace propojení s elektronickým a digitalizovaným obsahem (registr digitalizace, projekt masové digitalizace NK/MZK)

Klíčové faktory

- ✓ více než kdy jindy záleží na sdílených kvalitních datech a je to jedno z mála, co knihovny v internetu výrazně odlišuje (identifikátory!)
- ✓ spokojenost uživatelů je založena na řadě viditelných i neviditelných detailů
- ✓ měřte a opakujte aneb oblíbená zpětná vazba

Tradiční/současné elektronické služby

- ✓ propojení na elektronický obsah
- ✓ dodávání dokumentů (tištěné, elektronické, online platby nejsou nezbytné, stačí i zasílání na dobírku)
- ✓ přístup do licencovaných zdrojů a databází
- ✓ digitalizace

Praktické příklady

- ✓ každý den jeden malý krůček
- ✓ naslouchejte uživatelům (a měřte si to)
- ✓ buďte dostupní (a měřte si to)

- ✓ kdo chce, najde způsoby, kdo nechce, hledá důvody
- ✓ neporušujte autorský zákon

Příklad č.1

- ✓ příležitost k experimentování s důslednou zpětnou vazbou:

automatické prodlužování výpůjček

Automatické prodlužování výpůjček

- ✓ ve dvojím režimu:
  - ✓ prezenční výpůjčky ve studovnách (max. 1 měsíc), od zavedení prezenčního půjčování
  - ✓ **absenční výpůjčky v poslední den jejich platnosti**
- ✓ jako reakce na připomínky/stížnosti čtenářů:
  - ✓ měli jste nedostupný systém (výpadek internetu)
  - ✓ nedostal jsem upozornění na blížící se konec výpůjční lhůty
- ✓ spuštění předcházela intenzivní interní debata v knihovně
- ✓ rozhodnutí ve prospěch přívětivosti systému vůči čtenářům

Automatické prodlužování výpůjček

✓ od prosince 2008 prodlouženo:

	auto	www	knihovnik
200812	1110	9502	1166
200901	1839	12203	1213
200902	1445	8850	878
200903	1655	12988	964
200904	308	1701	67

- ✓ od jara 2009 bude součástí knihovního řádu
- ✓ inspirace výpůjční politikou Městské knihovny v Praze

Příklad č.2

✓ všudypřítomná přítomnost katalogu:

Google, Seznam, Yahoo et co.

Všudypřítomná přítomnost katalogu

- ✓ publikování katalogu pro webové vyhledávače
  - ✓ přístupnost katalogu pro webové služby
  - ✓ optimalizace uživatelského rozhraní
  - ✓ sami se odlišíte tím, čím jste jedineční
-
- ✓ ukázka statistik návštěvnosti
  - ✓ dopad na služby

Příklad č.3

- ✓ ekonomická udržitelnost poskytování služby není fikce:

**EOD, elektronické knihy na objednávku
(1501-1900)**

Spolupráce s EOD

- ✓ poskytování služby elektronické kopie knihy u titulů starších 1900:
  - ✓ vyhledání titulu proběhne v katalogu
  - ✓ registrace uživatele a objednávka proběhne v systému EOD
  - ✓ objednání exempláře proběhne v knihovním systému
  - ✓ digitalizace titulu proběhne na skeneru
  - ✓ následuje přenos obrazových souborů na server EOD
  - ✓ kde proběhne montáž e-knihy
  - ✓ výzva čtenáři k zaplacení a po úhradě zpřístupnění dokumentu

Zkušenosti jsou kladné, až překvapivě 😊

- ✓ po zpřístupnění v polovině února cca 30 objednávek
- ✓ EOD umožňuje přímou objednávku nebo nabídku cenové kalkulace (200 Kč + 5 Kč za stranu)
- ✓ metody placení: on-line (PayPal), fakturou nebo úhradou v hotovosti; většina volí fakturu
- ✓ následné zpřístupnění volného dokumentu ke stažení v katalogu
- ✓ poznámka ke kvalitě: kopie je digitalizována s cílem zpřístupnění, ne s cílem dlouhodobé ochrany, rychlost digitalizace 1 hodina ~ 100 stran bez následných úprav

Příklad č.4

- mystérium při hledání a objevování informací:

popularita při vyhledávání titulů

BibTip

Popularita výsledků

- ✓ využití anonymní historie výpůjček pro zobrazování informace, kolikrát byl který titul půjčen
- ✓ využití anonymní historie výpůjček pro možnost řazení podle celkového počtu výpůjček na titul

Spolupráce s BibTip

- ✓ doplnění vazby mezi záznamy katalogu tam, kde dochází k častému použití záznamů v rámci práce jednoho uživatele, podrobněji na <http://www.bibtip.org/>
- ✓ založeno na výsledcích odborného výzkumu, používá kombinované nástroje statistické analýzy
- ✓ službu provozuje za úplatu Univerzitní knihovna v Karlsruhe (a není levná)
- ✓ každé úplné zobrazení záznamu odešle informaci na statistický server s údaji o titulu
- ✓ při dosažení kritické úrovně se vytvoří mezi dvěma záznamy vazba, která se nabízí v katalogu
- ✓ zaručena anonymita uživatelů (nepoužívá se IP adresa)

Aktivace služby BibTip

- ✓ zahájení posílání údajů v září 2008
- ✓ úvodní vytváření vazeb mezi tituly je odhadováno na 6 měsíců
- ✓ aktuální stav je 5 tis. propojených titulů a 9,5 tis. individuálních doporučení
- ✓ efektivita a úspěch propojení jsou poměrně vysoké
- ✓ statistiky a náhodná doporučení může knihovna sledovat s pomocí vlastního účtu na <http://www.bibtip.org/mybibtip/>
- ✓ pro zájemce bude podrobněji představeno na Seči

Příklad č.5

- míra personalizace:

**co jsem měl kdy půjčené a co jsem
kdy žádal, ale nepůjčil si?**

Personalizace služeb

- ✓ personalizace je úžasná a nebezpečná věc
- ✓ kromě běžných služeb čtenářského konta se můžete snažit uživatelům vycházet vstříc i jiným způsobem:
  - ✓ zobrazováním relevantních informací po přihlášení
  - ✓ přidáním nástrojů, které jej vedou rychleji k cíli
  - ✓ automatické vyplňování údajů při odesílání záznamů
  - ✓ nasměrování záznamů do jiného prostředí uživatele

Příklad č.6

- podpora komunit:

dejte jim ty lopaty!

Podpora Vašich uživatelů

- ✓ způsobem, který nečekají, ale který si mohou oblíbit:
  - ✓ přidání obálky k titulu
  - ✓ odkazy do knihkupectví, kde si mohou titul koupit
  - ✓ přidání komentáře/recenze
  - ✓ ohodnocení titulu (hvězdičky, známky, ...)

- ✓ a někdy se přitom trefíte i do vlastních řad
  - ✓ kontrola povinného výtisku

Akviziční požadavky ze čten. katalogu

- ✓ tradiční nástroj pro akvizici:
  - ✓ volně dostupný formulář na webu knihovny
  - ✓ často používaný
  - ✓ čtenář nemusel být přihlášený
  - ✓ různá kvalita požadavků
  - ✓ ruční zpětná vazba emailem
  - ✓ čtenář má minimální informaci
  - ✓ v poslední době zneužíváno

Akviziční požadavky ze čten. katalogu

- ✓ od března možnost akvizičních požadavků přímo ze čtenářského katalogu
  - ✓ čtenář musí být přihlášený
  - ✓ zavedení povinných polí ve formuláři
  - ✓ čtenář vidí stav svých návrhů (otevřených nebo uzavřených)
  - ✓ návrhy jsou verifikovány proti čtenářskému katalogu a podle výsledku je nabídnuta akce (nový, existující, více existujících)
  - ✓ knihovna může požadavky číslovat, sledovat v akvizičním modulu a měnit stav jejich zpracování
  - ✓ samotný bibliografický záznam je označen jako skrytý do rozhodnutí knihovny
  - ✓ knihovna může navázat na akviziční požadavek objednávkou u dodavatele
  - ✓ efekt po změně: nižší počet požadavků, častější nákupy...

Pár dalších příkladů by se našlo...

- ✓ virtuální knihovník (libraryh3lp, Meebo)
- ✓ oborové RSS kanály pro sledování novinek
- ✓ plnotextové vyhledávání v obsazích knih
- ✓ vazba na Google Books
- ✓ co když katalog nic nenajde
- ✓ spolupráce s OCLC

Závěrem

- ✓ jsou místa, kde se hledá rovnováha:
  - ✓ různá kvalita bibliografických záznamů
  - ✓ spolehlivé a včasné poskytování služby vs. různý zájem ze strany virtuálních uživatelů
- ✓ jsou věci, které by stálo za to dělat spolu:
  - ✓ evidence platných odkazů u online elektronických knih a jejich pravidelné ověřování
- ✓ bez práce to bohužel zatím nejde :-)

Dotazy ?

Martin Vojnar

Vědecká knihovna v Olomouci

<vojnar@vkol.cz>